

FUNDACJA GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ

Archiwum i Muzeum Historyczne Armii Krajowej

ul. Powstańców 249/250 - Polek

87-100 Toruń, ul. Podmurza 93, tel. 0048 56 65 22 186

e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacka.pl

NIP 956 16 25 127; REGON 870502736

KRS 00000 41692

Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

POZ
ION
W-wa

GAŁĘSKA

Iofia Erazmina

1078 / WSK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

1078/WSK

GALĘSKA

Zofia Erazmina

I. Materiały dokumentacyjne —

I/1 — relacja właściwa —

I/2 — dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 — inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 — dot. rodziny relatora —

III/2 — dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 — dot. ogólnie okresu okupacji (1939–1945) —

III/4 — dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 — inne...

IV Korespondencja —

.....
.....
.....
.....

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie ✓ — vol. II.

II. Materiały uzupełniające relację:

- Kserokopia artykułu "Zofia Goleńska" z "Aby pamiętać o nich nie zapomnieli" Waldemara Brendy, sierpiec 1997, str. 28-31.
K.1, s. 1-2.

ZOFIA GAŁĘSKA

Zofia Erazmina Gałęska urodziła się 4 kwietnia 1902 roku w Ćmielowie. W 1920 roku ukończyła warszawskie Gimnazjum Państwowe im. Królowej Jadwigi, gdzie uczyła się na lekcjach prowadzonych m.in. przez Zofię Szmydową i Tadeusza Kotarbińskiego. Po ukończeniu gimnazjum studiowała na Wydziale Filozicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Po zdaniu dodatkowych egzaminów z historii literatury, dydaktyki i pedagogiki uzyskała patent nauczyciela szkół średnich w zakresie historii, języka polskiego oraz historii literatury.

W 1926 roku Zofia Gałęska podjęła pracę w gimnazjum sierpeckim, gdzie uczyła aż do wybuchu II wojny światowej. W gimnazjum prowadziła też kółko literacko-artystyczne, które przygotowywało imprezy literackie na rzecz miasta, prowadziło kronikę i propagowało wiedzę na temat literatury oraz bieżących wydarzeń kulturalnych. Kółko przygotowywało m.in. uroczyste obchody 25-lecia śmierci Stanisława Wyspiańskiego w 1932 r., na zebraniach członkowie kółka prezentowali opracowane przez siebie referaty, np. „Sztuka teatralna Grecji”, „Życie umysłowe Grecji w najwcześniejszych jego przejawach”.

W początkach okupacji „byłam dwukrotnie wystawiona z mieszkania i zabrano mi wszystkie rzeczy – wspominała po latach. W styczniu 1940 r. byłam aresztowana i wywieziona

Brenda Waldemar: Aby pamiętać o nich nie zapominać
Sierpiec 1997 s. 59-67 s. 28-31

do obozu w Działdowie”. Po powrocie zaczęły się kłopoty ze znalezieniem pracy zarobkowej. Był to problem typowy dla polskiej inteligencji czasów okupacji. Zwiastcza w małych miasteczkach trudno było znaleźć zajęcie, które zapewniłoby utrzymanie i jednocześnie pozwoliło „zginąć w tłumie” przed nadmiernym zainteresowaniem ze strony okupanta. Gałęska przez pewien czas utrzymywała się jako pomocnica krawiecka, zajmowała się również klejeniem papierowych torebek dla aptek. Jednak największe dochody gwarantował nielegalny wyrób pasty do butów, którym również trudniła się ta nauczycielka.

Zofia Gałęska od początków hitlerowskiej okupacji współpracowała z konspiracją. Wydaje się możliwe, że była związana z Polską Organizacją Zbrojną lub Armią Krajową w powiecie sierpeckim. Wskazują na to relacje niektórych osób znających ją w tym okresie. Być może w ramach tych organizacji pomagała radzieckim a później włoskim jeńcom wojennym przetrzymywanych w obozach na terenie Sierpca. Uczestniczyła w akcji zbierania dla nich żywności, na Boże Narodzenie 1942 roku dzieliła się z nimi opłatkiem. Zdaniem A. Zwolińskiego „jej dobra znajomość z rodziną Niemca Bomerta – właściciela młynarstwa w Mieszczku koło Sierpca, pozwalała na zdobywanie sporadycznych ilości mąki, która następnie była rozprowadzana wśród biedoty (!)”.

Jednak najszerzej znana i najlepiej udokumentowana jest działalność Zofii Gałęskiej związana z tajną oświatą. Była członkiem kierownictwa powiatowego Tajnej Organizacji Nauczycielskiej. Prowadziła w Sierpcu komplety w zakresie szkoły średniej, na których wykladała język polski, historię literatury, historię powszechną i biologię. Lekcje odbywały się w mieszkaniach nauczycieli i rodziców, kilka razy w tygodniu. Zaczynały się po południu około godz. 16⁰⁰-17⁰⁰ i trwały do wieczora, aby wszyscy zdążyli wrócić przed godziną policyjną. Uczęszczający na te spotkania Janusz Wierzbowski zapamiętał, że „atmosfera na tajnych kursach była bardzo poważna i wszyscy uczyli się rzetelnie. Pomagali nam również rodzice. Stosunek do nauczycieli i uczniów ze strony mieszkańców Sierpca był przyjaźliwy”. Potwierdza to relacja samej Zofii Gałęskiej, której fragmenty opublikowano w „Notatniku Sierpeckim” w 1981 roku. „Okolo 150 rodzin w mieście i okolicy było

zainteresowanych w utrzymaniu tajemnicy – czulam się więc zupełnie bezpieczna. Rodzice uczonej przez nas młodzieży troszczyli się o nas. Upředzali nas o każdej gwałtowniejszej akcji żandarmerii, o akcjach gestapo, obmyslano nam bezpieczne schronienia na noc”.

Przez komplety prowadzone siłami Z.Gałęskiej i jej koleżankę B.Wandei, przeszło w Sierpcu około 130-150 młodych ludzi. Opanowali oni materiał będący w programie początkowych klas gimnazjum. W 1943 roku przeprowadzono nawet tajny egzamin maturalny w Sierpcu, który zdało 14 osób. Egzamin składał się z części ustnej i pisemnej, a świadectwa maturalne były ukrywane przez Z.Gałęską do końca okupacji i wydane po wyzwoleniu.

Historia sierpeckiej tajnej oświaty w inny jeszcze sposób wiązała się z nazwiskiem Zofii Gałęskiej. Ze względu na brak pomocy dydaktycznych, książek i podręczników, w powiecie sierpeckim kilka razy podejmowano inicjatywę wydania elementarzy dla małych dzieci. W 1943 roku taki elementarz został opracowany przez sierpeckiego nauczyciela Stanisława Kopyro. Według niektórych relacji współautorką tej niezwykłej książki była właśnie Zofia Gałęska. Nie można jednak wykluczyć, że Gałęska była jedynie pomysłodawczynią tego dzieła i nakłoniła autora do opracowania elementarza wydanego następnie potajemnie w sierpeckiej drukarni.

Niemal nazajutrz po zajęciu Sierpca przez wojska radzieckie, Zofia Gałęska przystąpiła do odbudowy szkolnictwa. „Pierwsze powiatowe zebranie nauczycielskie. Jest nas garstka. Składamy hołd pomordowanym (...). Obie szkoły podstawowe są na szczęście wolne, wymagają jednak gruntownego remontu”. Budynek gimnazjum był nadal zajęty przez wojsko, dlatego początkowe zajęcia szkolne odbywały się w przyklastornej plebanii. W odbudowę szkoły zaangażowani byli wszyscy – nauczyciele, młodzież, rodzice, ale największą energią wykazywała się właśnie Z.Gałęska. Nic więc dziwnego, że w 1945 roku kuratorium powierzyło jej funkcję dyrektora szkoły.

Obowiązki dyrektora liceum w Sierpcu Z.Gałęska pełniła do 1950 roku. Ze względu na bardzo ciężką chorobę, przeniosła się następnie do Dziekanowa Leśnego koło Warszawy, gdzie rozpoczęła pracę w szkole dla dziewcząt chorych na gruźlicę. Zły stan zdrowia nie pozbawił jej energii. Właściwie

od podstaw zorganizowała tę szkołę, starała się wprowadzać nowatorstwo pedagogiczne, które pozwoliłoby łatwiej przyswajać wiedzę chorym dzieciom. Jak pisała H.Giżyńska-Burakowska w biogramie Z.Gałęskiej, zamieszczonym w „Słowniku biograficznym zasłużonych nauczycieli województwa płockiego”: „(...) swoje pomysły konsultowała z lekarzami i przygotowywała pomoce naukowe – ułatwiające dziewczętom przyswajanie wiedzy. Wiele z nich ukończyło studia wyższe. Po kilku latach liceum doczekało się własnego budynku ze świetnie wyposażonymi pracowniami”. Niewątpliwa w tym zasługa Zofii Gałęskiej, która przez wiele lat była dyrektorem dziekanowskiego liceum dla chorych.

W 1962 roku Zofia Gałęska przeszła na emeryturę i zamieszkała w Warszawie. Tam zmarła 25 kwietnia 1970 roku. Została pochowana na cmentarzu Bródnowskim.

Źródła i materiały:

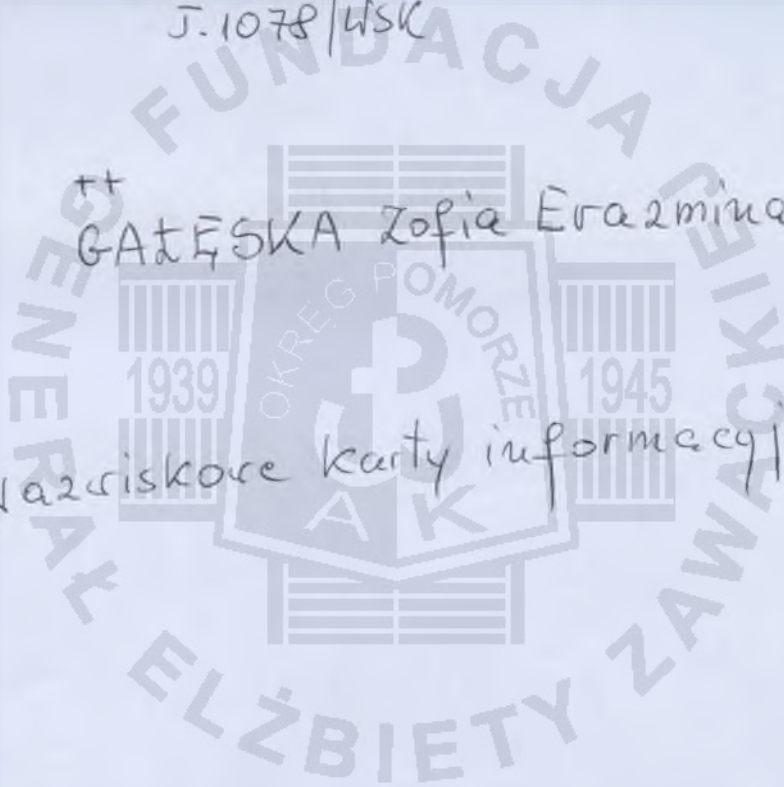
Relacje J. Wierzbowskiego, J. Kulańskiej, J.R Czajkowskiego, A.Zwołńskiego, Z.Wisniewska-Zowczak, Zofia Gałęska, Notatnik Sierpecki, Warszawa 1981; Słownik biograficzny zasłużonych nauczycieli województwa płockiego, praca zbiorowa pod red. T.Kurpińskiego Plock 1995; W.Brenda, Sierpecka tajna oświata w latach hitlerowskiej okupacji, Notatki Plockie, nr 4, 1993; 80 lat L.O. Sierpc im. mjr. H. Sucharskiego, praca zbiorowa pod red. G.Radomskiego, Sierpc, bdw.

J.1078/WSK

P02
TON
W-4a

††
GATYSKA Zofia Erazmina

151. Nazriskore karty informacyjne: 1

i

J. 1078/USK

POZ
TON
4-42

†
GALĘSKA Zofia Erazmowa

(4.04.1902 Cmielów - 25.04.1970 Warszawa)

zr. Brenda Waldemar „Aby pamiętać o nich
nie zapomnieli”, Sierpiec, 1997, s. 28-31

B. Rojda 2014

MEMORIAŁ
Generał Marii Wittek

POI
TON
4-10

Zof. Kiero

† 1970

GAŁĘSKA Zofia Eraxmina

1078/4SK

GALĘSKA Zofia Erazmina

